

Кенет Грејам

Ветар у
врбаку

Превела
Босиљка Петровић

■ Laguna ■

Наслов оригинала

Kenneth Grahame

THE WIND IN THE WILLOWS

Copyright © овог издања 2024, ЛАГУНА

Издавачка кућа ЛАГУНА ДОО БЕОГРАД из Београда, улица Краља Петра 45/VI, позива носиоца односно носиоце ауторских права (аутори или друга лица која су у складу са законом стекла ауторска права) на превод књиге *Ветар у врбаку* аутора Кенета Грејама да се јаве нашој издавачкој кући у циљу договора у вези са регулисањем свих ауторских права и обавеза путем имејла redakcija@laguna.rs

Ветар у
врбаку

Садржај

I. Речна обала	9
II. Широки друм	25
III. Дивља шума	41
IV. Јазавац	57
V. Мили дом	74
VI. Господин Жабац	93
VII. Свирач у освит зоре	110
VIII. Жапчеве пустиловине	123
IX. Путници	140
X. Даље Жапчеве пустиловине	161
XI. „Као летњи пљусак грунуше му сузе“	182
XII. Одисејев повратак	203
<i>О аутору</i>	221

I

Речна обала

Кртица је радила напорно целога јутра, чистила је свој мали дом јер је дошло пролеће. Најпре је мела, потом брисала прашину, онда се пела на лествице и столице са четком за кречење и кофом креча. Радила је све док јој се грло и очи не напунише прашином, а црно крзно од главе до пете не упрска кречом; од напора су јој се укочила леђа и заболеле је руке.

Пролећни дах, пун чежње и немира, осећао се горе у ваздуху и доле у земљи и свуда око ње, па је продирао чак и у њену мрачну скромну кућицу. Никакво чудо онда што је изненада бацила четку и узвикнула: „Шта се гњавим! Баш сам луда! Дођавола са спремањем!“, па јурнула из куће чак и без капута. Нешто изнад ње, тамо горе, мамило ју је неодољиво, па је пожурила према једном малом стрмом подземном ходнику који је служио за пролаз, слично пошљунчаном колском путу на имањима животиња које живе ближе сунцу и ваздуху. Чепркала је, гребла, копала, бауљала и дубла

својим малим шапама шапћући у себи: „Пењемо се! Пењемо се!“, док се најзад, хоп, њена њушкица не указала на сунцу, и она изби на велику ливаду преврћући се по топлој трави.

„Ала је дивно!“, говорила је у себи. „Ово је кудикамо пријатније од кречења!“ Сунце је топлим зрацима додиривало њено крзно, а благи поветарац миловао јој је зажарено чело. После дугог усамљеничког живота под земљом, песма веселих птица чинила се њеном одвиклом слуху као каква дрека. Скочивши одједном са све четири ноге, радујући се животу и пролећу, срећна што се отарасила чишћења и кречења, продужила је пут преко ливаде док није стигла до живе ограде на другој страни.

„Стој!“ , викну један постарији зец из отвора на огради. „Плати шест пенија, па онда можеш овим путем!“ Али нестрпљива и горда Кртица га одгурну и он се у трен ока нађе на земљи, а она настави журно дуж живе ограде, подсмевајући се осталим зечевима који су се одмах ту створили и провиривали из својих рупа да виде каква је то гужва. „Смрдљивци! Смрдљивци!“ , добадила им је подругљиво и изгубила се пре него што су стигли да смисле какав згодан одговор. Зечеви су онда стали да гунђају један другом: „Ала си *илуи*! Зашто јој ниси рекао...“ „А зашто ниси *џи* казао...“ „Могао си јој споменути...“ , и тако даље, као што се то обично ради. Разуме се, било је прекасно, како то увек бива.

Све је било тако дивно да човек просто својим очима није могао веровати. Кртица је журно тумарала тамо-амо, преко ливада, дуж живе ограде, кроз шумарке,

и свуда наилазила на птице како праве гнезда, на цвеће што пупи, на лишће где издија – све је било срећно, све је напредовало и све је било запослено. Уместо да је гризе савест и шапуће јој „А кречење?“, њој је само било дивно што ништа не ради док сви остали раде. Најзад, за време ферија, можда и није највеће задовољство сам одмор, колико баш то што гледамо друге како морају да раде.

Кртици се чинило да је на врхунцу среће кад је, лутајући без циља, изненада избила на обалу једне набујале реке. Никад у свом животу раније није видела реку – ту крепку, вијугаву, снажну животињу што јури и жубори, хватајући се са хуком свега што јој је на путу и, у истом трену, напуштајући то и јурећи даље са смехом, да се потом, орна за игру, дохвати укоштац са новим намерницима, који је се отресају, а она их поново хвата и чврсто држи. Река је била сва у покрету – устрептала, светла, сјајна, пуна блеска, шума и вртлога, жамора и жубора. Кртица је била омађијана, очарана и усхићена. Каскала је низ обалу као мало дете које слепо иде поред човека који га заноси чаробним причама. Кад се најзад заморила, села је на обалу, а река јој је жуборећи и даље причала низ најлепших прича на свету, које доноси из самог срца земље да би их најзад предала ненаситом мору.

Док је тако седела на трави и гледала преко реке, једна тамна рупа на супротној обали, тик изнад воде, привуче јој пажњу. Сањарећи, размишљала је како би то био диван удобан стан за какву животињу скромних потреба, која воли малу, удобну кућицу поред реке, изнад површине воде, а далеко од сваке буке

и прашине. Гледајући тако, учини јој се да је нешто блиставо и сићушно засветлуцало усред рупе, па ишчезло, а онда поново засветлуцало као каква звездица. Тешко да је то могла бити звезда на тако необичном месту, али то није могао бити ни свитац јер је било исувише светло и малено. Приметила је одједном да је то нешто намигнуло на њу, и по томе закључила да је то нечије око. Постепено око тога ока почело се оцртавати некакво мало лице, као оквир око слике.

Мало, мрко лице са залисцима.

Озбиљно, округласто лице са оним светлуцањем у очима које јој је већ привукло пажњу.

Мале, фине уши и густа, свилена длака.

Био је то Водени Пацов!

Онда су обе животиње устале и опрезно посматрале једна другу.

„Здраво, Кртице!“, рече Водени Пацов.

„Здраво, Пацове!“, одговори Кртица.

„Хоћеш да дођеш овамо?“, упитао је одмах Пацов.

„О, лако је рећи ’Дођи’“, одговори Кртица помало прекорно јер се сад први пут нашла крај неке реке, и живот и обичаји на реци били су за њу нешто ново.

Пацов јој не рече ништа, него се саже, одвеза уже и повуче га: затим лако скочи у један мали чамац који Кртица дотле није била приметила. Чамац је био споља обојен плавом бојом, а изнутра белом, и таман толики да у њега могу стати двоје. Кртица се њиме одмах одушевила иако јој није било сасвим јасно шта је то.

Пацов је вешто и брзо веслао преко реке. Затим јој је пружио предњу шапу, док је Кртица опрезно улазила. „Ослони се на ово!“, рече. „Хајде, живље!“,

и Кртица, изненађена и очарана, седе на крму правог-правцатог чамца.

„Да дивног дана!“, рече она док је Пацов отискивао чамац и поново се прихватио весла. „Знаш ли да никада у своме животу нисам била у чамцу?“

„Шта?“, узвикну Пацов сав забезекнут. „Никада ниси била... никада... па шта си досад радила?“

„Зар је то баш тако лепо?“, упита Кртица снебивајући се, мада је била спремна да поверује у то кад се завалила у седиште и стала да разгледа јастучиће, весла, рашље за весла и сву чаробну опрему док се чамац љуљушкао под њом.

„Лепо? Та то је јединствено“, рече Водени Пацов свечано, погнувши се да би завеслао. „Веруј ми, драга моја, не постоји *нишџа* – ама баш ништа – ни упола тако дивно као што је крстарење чамцем. Једноставно шврљање“, продужи он заносећи се, „крстарење – тамо-амо – у – чамцу; зевзечење...“

„Пази!“, узвикну Кртица.

Било је прекасно. Чамац удари у обалу свом снагом. Сањалица, орни веслач, лежао је на леђима на дну чамца са све четири увис.

„...у чамцу – или *са* чамцем“, настави Пацов прибрано, устајући са љубазним осмехом, „у чамцу или изван чамца, то ти је исто. Сасвим је свеједно, па у томе и јесте драж, да ли одлазиш или не одлазиш, да ли стижеш своме циљу или доспеш до неког сасвим другог места, или уопште никуд и не стигнеш, увек си у послу, а никада ништа нарочито не радиш; и кад је једном већ све урађено, опет има још понешто да се уради. Па ако ти је воља, можеш то баш и урадити,

но боље је никако и не урадити. Чуј! Ако немаш данас другог посла, хајде да се спустимо низ реку и заједно проведемо дан.“

Кртица је замахала шапама, пресрећна, дубоко уздахнула од задовољства и наслонила се блажено на меке јастуке. „Ох, то ће бити дан!“, рече она. „Кре- нимо одмах!“

„Причекај мало!“, рече Пацов, па провукавши уже кроз алку на пристаништу, попе се у своју рупу и убрзо се врати са једном плетеном котарицом пуном хране, посрћући под њеним теретом.

„Гурни је испод ногу“, рече Кртици спуштајући котарицу у чамац, па одвеза уже и опет се прихвати весала.

„Шта је у котарици?“, упита Кртица нестрпљиво и радознало.

„Има хладне пилетине“, одговори кратко Пацов, „хладан језик – хладнашункахладнаговединакисели- краставацзељаниксендвичикуваномесолимунадапи- восода...“

„Престани, престани“, узвикивала је Кртица усхићено. „Па то је већ исувише!“

„Мислиш ли заиста тако?“, упита Пацов озбиљно. „Ја увек толико понесем на овако мале излете, па ипак ми остале животиње кажу да сам тврдица!“

Кртица ни речи није чула од свега овога што јој је он говорио. Занета новим животом који је почела да води, опијена сјајем, таласима, мирисима, звуцима и сунцем, спустила је једну шапу да јој се вуче у води и, будна, сва се предала сањарењу. Водени Пацов, тај добри другар, веслао је мушки и трудио се да јој не смета.

„Необично много ми се свиђа твоје одело, драга моја“, рекао јој је тек после једно пола сата. „Направићу и ја себи црно сомотско вечерње одело чим узмогнем.“

„Извини“, рече Кртица, враћајући се с тешком муком из сањарења у стварност. „Свакако ћеш помислити да сам невоспитана, али све је ово ново за мене. То би дакле била река!“

„Не била, него јесте река“, исправи је Пацов.

„И ти заиста живиш крај реке? Баш је то диван живот!“

„Ја живим крај реке, са реком, на реци и у реци“, рече Пацов. „Она ми је и брат и сестра, и тетка и све друштво, и храна и пиће, па дакако и купање и прање. Она је за мене сав свет и не желим други. Оно чега она нема, не вреди ни имати; оно за шта она не зна, не вреди ни знати. Господе, дивних ли дана проведених заједно! И зими и лети, и с пролећа и с јесени, и у свако доба она има увек својих чари и дражи. Има их у фебруару, када наступају поплаве, и када су моји подруми препуни пића које ми баш не прија, а мутна вода протиче крај најлепшег прозора моје спаваће собе; или кад сасвим опадне и укаже се блатиште, које мирише на колач од шљива, или кад рогоз и травуљине загуше канале, па могу ходати тамо-амо скоро по целом кориту а да не уквасим ноге, и кад могу да нађем хране и других ствари које немарни људи бацају са лађа.“

„Није ли то понекад мало досадно?“, усуди се да упита Кртица. „Ти и река сами, и ни живе душе с којом би поразговарао?“

„Ни живе душе... хм, нећу да будем груб према теби“, рече Пацов уздржано. „Тек што си стигла, па

разуме се, не познајеш прилике овде. Обала је данас тако пренасељена да се многи селе одавде. Не, није више ни налик на оно што је некад била. Видре, водомари, гњурци, барске коке, све се то врзма туда целог дана и увек тражи неку услугу – као да човек нема довољно свога посла.“

„Шта је то *џамо*?“, упита Кртица показујући шапицом према тамној позадини која је уоквиривала ливаде на једној страни реке.

„То? Па то је Дивља шума“, одговори Пацов кратко. „Ми који живимо крај реке не одлазимо тамо често.“

„Зар тамо не живи добар свет?“, упита Кртица помало уплашено.

„Пааа“, поче Пацов, „знаш, веверице су добре и зечеви – бар неки од њих, али зечева има разних. Па онда, тамо је и Јазавац дабоме. Он живи усред шуме; тај не би ни за шта на свету живео ни на каквом другом месту. Драги матори Јазавац! Нико се не меша у његове послове. Паметније је и не мешати се“, додаје значајно.

„А ко би се то мешао у његове послове?“

„Па знаш како је – има их и других“, објашњавао је Пацов помало оклевајући. „Ласице... творови... лисице и тако даље. Оне су све добре на свој начин – ја сам с њима добро, пожелимо једно другом добар дан кад се сретнемо – али, морам признати, оне се понекад ражесте и тада – знаш како је, заиста им не можеш веровати; тако ти је то.“

Кртица је врло добро знала да је противно друштвеним правилима унапред говорити о невољама које би могле да снађу животиње, или то макар и наговештавати, па се зато манула тог разговора.

„А шта је иза Дивље шуме? Тамо где се све плави и све је нејасно, изгледа као да су нека брда, а можда то и нису, или је градски дим, или су можда само облаци?“

„Иза Дивље шуме је широки и бескрајни свет“, одговори Пацов. „А то је оно што се не тиче ни тебе ни мене. Нисам никада био тамо и нећу никада ни ићи, нећеш ни ти ако имаш и труни памети. Молим те, немој ми то више спомињати. Аха, ту смо. Ево најзад места где ћемо ручати.“

Напуштајући средину реке, они су сада улазили у нешто што је на први поглед личило на мало језеро. Зелена рудина спуштала се све до обале и с једне и с друге стране, а мрко змијолико корење дрвећа светлוצало се испод тихе површине воде. Испред њих су средрнасте воде и пенушави водопад једне бране испуњавали ваздух благим, нејасним и пригушеним жубором, из кога су с времена на време избијали јасни, пријатни и радосни звуци. Вода је капала са неуморног воденичног точка, изнад кога се дизала воденица са сивим кровом. Ова слика је била толико лепа да је Кртица подигла обе предње шапе увис и испрекидано узвикивала: „Ах! Ах! Ах!“

Пацов је притерао чамац уз обалу, привезао га, помогао још увек неспретној Кртици да се безбедно искрца на обалу, и извадио котарицу с јелом. Кртица га је замолила за дозволу да сама распакује котарицу. Пацов јој је драге воље то препустио, срећан што може да се пружа колико је дуг на траву и отпочине мало, док је његова усхићена другарица истресла столњак, прострла га, повадила тајанствене пакете један за другим, одвезала их и одвила, непрестано узвикујући

задивљено „Ах! Ах!“ кад год би нешто ново извадила. Кад је све било готово, Пацов рече: „Сад навали, драга моја!“ Кртица се радо одазвала јер је тога јутра, као што се то обично ради, била врло рано почела да спрема и чисти кућу и није хтела да прекида посао да би се заложила. Тог дана је већ толико тога доживела да јој се чинило да је од онда прошло већ много дана.

„Шта то гледаш?“, упита Пацов чим су глад донекле утолили, и кад су Кртичине очи могле мало да се одвоје од пуне трпезе.

„Посматрам низ водених мехурова како плове на површини воде. То је врло необично.“

„Мехурови? Охо!“, на то ће Пацов, па зацика весело као да поздравља неког.

Једна широка сјајна њушка указала се изнад воде и Видра изађе на обалу стресајући воду са себе.

„Гладнице!“, рече упутивши се према трпези. „Зашто ме ниси позвао на ручак?“

„Испало је изненада“, објашњавао је Пацов. „Да те представим – својој пријатељици госпођици Кртици.“

„Мило ми је“, рече Видра, и две се животиње одмах спријатељише.

„Свуда је велика тиска!“, продужи Видра. „Изгледа као да се све сјатило на реку. Дошла сам овамо у овај затон да нађем бар тренутак мира, па сам натрапала на вас! Оппростите, нисам мислила баш тако да се изразим, знате.“

Иза њих се зачу неки шум који је допирао из живе оградe, на којој се још налазило густо прошлогодишње лишће. Отуда је провиривала пругаста глава, а иза ње су се дизала висока рамена.

„Ходи, пријатељу Јазавче!“, викну Пацов.

Јазавац пође корак-два према њима, па прогунђа „Хм, друштво.“ Затим им окрете леђа и ишчезну.

„Такав ти је он!“, примети разочарано Пацов. „Тај ти мрзи друштво! Нећемо га данас више видети. Па, хајде, испричај нам ко је све на реци.“

„Прво, ту ти је Жабац“, рече Видра, „и то у свом новом-новцатом тркачком чамцу, новом спортском оделу, све ново!“

Две се животиње загледаше и насмејаше.

„Прво се одушевљавао једрењем – једрење па једрење – ни чути о другом чему“, рече Пацов. „Онда му је једрење досадило, па се одао веслању. Ни за шта друго није хтео да зна, веслао је по васцели бојжи дан да је већ сасвим забрљавио био. Прошле године пало му је на ум да набави чамац у коме се може становати; морали смо да живимо с њим у том чамцу и да се претварамо како нам то причињава задовољство. Намеравао је да проведе цео живот у оваквом чамцу. Увек иста прича са њим: чега год се лати, досади му, па би опет нешто ново.“

„А тако је добар другар“, примети Видра замишљено. „Али нема сталности, бар што се тиче чамаца!“

С места на коме су седели могли су видети матицу реке с оне стране острва које их је одвајало од ње, и баш тада појави се на видику један тркачки чамац, а веслач – нека ниска, снажна прилика – прскао је страшно и јако се љуљао, али је веслао из петних жила. Пацов устаде, викну га, али Жабац – јер то је био он – одмахну главом и настави оштро да весла.

„Испашће овога часа из чамца ако се буде тако љуљао“, рече Пацов седајући.

„Сигурно ће испасти“, загрцну се од смеха Видра. „Јесам ли ти причала ону дивну причу о Жапцу и чувару бране? Било је то овако: Жабац...“

Један залутали водени цвет* лепршао је несигурно изнад матице као пијан, као што то већ раде млади водени цветови који тек улазе у живот. Један вртлог у води и – бућ! – нестаде воденог цвета.

Нестаде и Видре.

Кртица погледа око себе. Видрин глас јој је још звонио у ушима, али на бусену где је Видра лежала испружена није било никога. Нигде Видре на видику.

И опет се појави низ мехурова на површини реке.

Пацов је певушио неку мелодију, а Кртица се сетила да друштвена правила међу животињама забрањују сваки коментар кад би изненада nestало којег од њихових пријатеља, десило се то с разлогом или без разлога.

„Дакле“, рече Пацов, „мислим да је време да крене-мо. Волео бих знати ко ће од нас двоје боље спаковати котарицу са храном.“ Није он то говорио из превелике жеље да он буде тај.

„Ох, молим те, препусти то мени“, рече Кртица. Разуме се, Пацов пристаде.

Спаковати ствари у котарицу није тако пријатно као распаковати их. Никад то није пријатно. Али Кртица је била решена да ужива у свему. Када је већ све била спаковала и корпу чврсто увезала каишима,

* Водени цвет – инсект. (Прим. прев.)

спази како један тањир гледа право у њу из траве. Пошто је све поново свршила, Пацов јој показа једну виљушку, коју је свако морао видети. Најзад, гле лончића са сенфом, на коме је она седела и не знајући! Но на крају крајева све је она то свршила, а расположење јој се није покварило.

Поподневно сунце полако се спуштало док је Пацов сањалачки веслао кући, мрмљајући себи у брду некакве стихове и не поклањајући много пажње Кртици. Кртица је била пресита после доброг ручка, задовољна собом и поносна. Била је, тако јој се бар чинило, у чамцу као код своје куће, мада ипак нешто мало узнемирена, те рече:

„Пацове, молим те дозволи да ја мало веслам!“

Пацов одмахну главу смешећи се.

„Још не, драга моја млада пријатељице – причекај док научиш. Није то тако лако као што изгледа.“

Кртица је ћутала неколико тренутака. Код ње је расла завист према Пацову, који је веслао снажно и лако. Понос јој стаде шапутати да би и она могла веслати исто тако добро. Зато скочи и зграби весла тако нагло да се Пацов, који се био загледао некуд преко реке и тихо говорио стихове, тргао и пао са седишта са све четири увис по други пут тога дана, а она победоносно заузео његово место и са пуно самопоуздања шчепа весла.

„Стани, будало!“, викну Пацов са дна чамца. „Ти не умеш да веслаш! Преврнућемо се!“

Кртица снажним замахом забаци весла и хтеде да их загњури дубоко у воду, али одмахну и не дотаче површину, ноге јој полетеше преко главе, и она паде

преко Пацова, који је лежао на дну чамца. Престрављена, ухвати се за бок чамца, но већ идућег тренутка – плас! – чамац се преврте и Кртица се закопрца у реци.

Ох, како је вода била хладна и како страшно мокра јој се учинила! Како јој је зујало у ушима док је тонула све дубље и дубље! Како јој је весело и пријатно изгледало сунце кад је опет изронила на површину, кашљући и избацујући воду! Како је ужасно било њено очајање кад је осетила да поново тоне! А онда, једна снажна шапа шчепа је за врат. То је био Пацов, који се очигледно смејао – Кртица је осећала његов смех: како се тресе низ његову руку, па преко шапе право у њен врат.

Пацов дочепа једно весло и гурну га Кртици под пазухо, то исто учини и с другим, па пливајући иза ње догура је изнемоглу до обале и извуче је на суво – гомилицу јада и беде.

Кад ју је Пацов мало истрљао и оцедио воду са ње, рече: „А сад, драга другарице, скокни, па каскај горе-доле овом дереглијском стазом што држе можеш док се не загрејеш и не осушиш, а ја ћу да загнури и да извадим котарицу са храном.“

И тако је јадна Кртица, мокра и постиђена, каскала тамо-амо док се није прилично осушила. Пацов је скочио у воду, дохватио чамац, исправио га и привезао, покупио једну по једну све своје ствари које су пливале по води и најзад поново загнурио, те извадио котарицу с јелом и с тешком муком је извукао на обалу.

Кад је све било готово за полазак, Кртица, изнурена и очајна, седе на крму чамца. Пошто су кренули,

она тихим гласом, испрекиданим од узбуђења, рече: „Пацовчићу, племенити мој пријатељу, много ми је жао што сам се онако глупо и незахвално понела. Срце ми се цепа при помисли да сам могла да упропаستم ту дивну котарицу са храном. Доиста, била сам права будала, то ми је сасвим јасно. Хоћеш ли да заборавиш ово и да ми опростиш, па да будемо пријатељи као и досад?“

„Та не говори о том, молим те!“, весело одговори Пацов. „Шта смета мало влаге Воденом Пацову? Ја сам обично више у води него на суву; немој више да мислиш на то, него чуј: мислим да би било лепо да останеш мало код мене у гостима. Моја је кућа врло једноставна и проста, знаш – ни налик на Жапчеву – али ти је још ниси видела; ипак, ја ћу се постарати да ти буде удобно, а осим тога, учићу те да веслаш и пливаш, па ћеш ускоро бити окретна на води и нећеш заостајати за нама.“

Кртица је била толико дирнута његовом љубазношћу да није нашла речи да му одговори; морала је да обрише две-три сузе шапицом. Али Пацов је дискретно гледао на другу страну, те се Кртици убрзо поврати добро расположење, па је чак била у стању да добаци неколико речи једном пару барских кока које су се подругљиво смејале на њен рачун јер је била сва убрљана блатом.

Кад су стигли кући, Пацов је наложио добру ватру у салону, сместио Кртицу у наслоњачу поред ватре, донео јој кућну хаљину и папуче, а онда јој је све до вечере причао приче о реци. Врло узбудљиве приче, и те како узбудљиве за животиње које као Кртица живе

под земљом. Приче о вировима, о изненадним поплавама, о штукама које искачу из воде, о бродовима који бацају тврде боце – то јест, боце су свакако бацане, и то са бродова, па су их вероватно бацали сами бродови, нико други; о чапљама, како не воле да разговарају са сваким; о доживљајима на каналима и о ноћном риболову са Видром, или о излетима далеко у поље са Јазавцем. Вечеру су провели весело, али недуго после вечере морао је пажљиви домаћин да отпрати страшно поспану Кртицу у најлепшу спаваћу собу, где је она убрзо спустила главу на јастук, сасвим спокојна и задовољна, са пријатним сазнањем да је њена нова пријатељица, Река, ту, под њеним прозором.

Овај дан је за Кртицу био тек први од многих сличних дана, а сваки од њих бивао је све дужи и све забавнији како је лето дозревало и одмицало. Научила је да плива и весла и да ужива у радостима које пружа текућа вода. А кад би наслонила уво на стабљике трске, разабрала би с времена на време понешто од онога што ветар непрестано шапуће међу њима.

II

Широки друм

„Пацове“, рече Кртица изненада једног ведрога летњег јутра. „Пацове, замолила бих те да ми нешто учиниш.“

Пацов је седео на обали реке певушећи неку песмицу. Баш ју је тог тренутка саставио и толико се задубио у њу да није обраћао пажњу ни на Кртицу нити на ишта друго. Још од раног јутра пливао је по реци са својим пријатељицама паткама, а кад би патке одједном почеле да дубе у води, као што то већ раде, он би загњурио и голицао их по врату, баш онде где би им се налазила брада да патке имају браду, све док их не би натерао да брзо испливају на површину, гачући и љутећи се и стресајући на њега воду са перја, јер је, брате, немогуће исказати баш све што осећаш кад ти је глава под водом. Најзад су га замолиле да иде и да гледа своја посла, а њих да остави на миру. Тако је Пацов отишао и сео на сунчану обалу реке и певао песму коју је назвао

ПАЧЈА ПЕСМИЦА

Дуж плићака, тршћака,
Патке гргоре,
Брчкају се, гњурају
С репом нагоре!

По води, под водом,
Баш је живот леп!
Потонути не можемо,
Јер нас држи – реп!

Из богатог избора
Речне чорбе сласне,
Ми бирамо само
Залобаје масне.

Високо у ваздуху
Ласте таворе.
Ми брчкамо под водом,
С репом нагоре!

Та нема ништа лепше
Него што је вода.
Купамо се, товимо –
Живела слобода!

„Не могу рећи да ми се баш особито свиђа та твоја песмица, Пацове“, примети Кртица опрезно. Она сама није била песник и није јој било стало до тога да се то не примети; била је врло искрене природе.

„Ни паткама се не свиђа“, одговори јој Пацов весело. „Оне кажу: ’Зашто не би било слободно свакоме да ради шта хоће, кад хоће и како хоће? А не као тамо неки што седе на обали, посматрају друге и за све време праве примедбе, и стихове, и слично, на туђ рачун. Све су то глупости!’ Ето, то кажу патке.“

„Тако је, тако је“, рече Кртица врло искрено.

„Не, не, није тако“, узвикну Пацов срдито.

„Па добро, није тако, није тако“, одговори Кртица помирљиво. „Али знаш, хтела сам да те замолим да ме поведеш у посету господину Жапцу. Слушала сам толико о њему, и силно желим да се упознам с њим.“

„О, па хајде“, одговори доброћудни Пацов, скочи и престаде да мисли на поезију. „Извуци чамац, па ћемо се одмах одвести к њему. Жапца можеш посетити у свако доба дана. Дошао рано или касно, он је увек исти љубазни домаћин. Увек расположен и радостан кад му дођеш, а жали кад хоћеш да одеш.“

„Верујем да је врло пријатан створ“, примети Кртица док је улазила у чамац и узимала весла, а Пацов се удобно смештао на крми.

„Он је заиста најбоље створење на свету“, одговори Пацов. „Тако је једноставан, тако доброћудан и тако мио. Можда није баш најпаметнији – па не можемо ни бити сви генијални; можда је мало и хвалисав и уображен, али има понеку сјајну особину, тај наш Жабац.“

Пошто су обишли окуку реке, пред њима се указа лепа, отмена стара кућа од црвених опека са дивно негованим травњаком који је допирао до саме воде.

„Ово је Жапчев двор, а овај рукавац лево, где на табли пише „Приватно, искрцавање забрањено“, води

до хангара за чамце, где ћемо и ми сместити свој чамац. Штале су тамо десно. Оно што сад гледаш, то је врло стара сала за свечаности. Жабац је доста богат и ово је стварно једна од најлепших кућа у овом крају, мада ми то нећемо никад да признамо пред њим.“

Пловили су уз рукавац и Кртица увуче весла док су улазили у сенку пространог хангара за чамце. Овде су угледали много лепих чамаца који су били везани за попречне греде, или су били извучени, али ниједан није био у води. Место је изгледало напуштено, као да се нико њим више не служи.

Пацов погледа око себе и рече: „Видим шта је, с веслањем је свршено. Додијало му је, па крај. Волео бих знати чиме се сад бави. Хајде да га потражимо, па ћемо све одмах сазнати.“

Искрцали су се и кренули преко свеже цветне тратине да потраже Жапца. Брзо су га нашли где седи у плетеној баштенској столици дубоко замишљен, са великом мапом раширеном на коленима.

„Ура!“, узвикнуо је скочивши чим их је угледао. „Па то је сјајно!“ Руковао се са обома врло топло и не чекајући да буде представљен Кртици. „Како је то љубазно од вас!“, настави облећући око њих. „Баш сам намеравао да пошаљем чамац по тебе, Пацовчићу, са нарочитим наређењем да те одмах доведу амо, ма у каквом те послу затекли. Веома сте ми потребни обоје. А сад, чиме да вас послужим? Хајдете унутра да се заложите мало. Не можете ни замислити у како сте згодан тренутак наишли. Баш сада!“

„Да мало поседимо“, рече Пацов заваљујући се у једну наслоњачу, док је Кртица села у другу поред њега

проговоривши неколико ласкавих речи о Жапчевој дивној кући.

„Најотменија кућа дуж целе реке“, узвикнуо је Жабац разметљиво. „Па и на свету, кад већ о томе говоримо“, додаде он не могавши да се уздржи.

На ове речи Пацов намигну Кртици, али на његову жалост Жабац то примети и јако поцрвене. На тренутак настаде мучна тишина. Онда Жабац прсну у смех. „Имаш право, Пацове“, рече. „Такав сам ти ја. Па ипак кућа није баш рђава, зар не? Знам да се и теби врло свиђа. А сад, слушајте! Будимо паметни. Ви сте ми баш потребни, морате ми помоћи. Ради се о врло важној ствари!“

„Тиче се без сумње твога веслања“, рече Пацов правећи се да не зна ништа. „Напредујеш прилично добро, мада још увек запљускујеш. Ако будеш имао стрпљења и будеш чешће вежбао, моћи ћеш...“

„Пих! Веслање!“, прекиде га Жабац са дубоким гнушањем. „Неозбиљно! Дечја забава. Престао сам се бавити веслањем већ одавно. То је чисто траћење времена. Искрено жалим све вас, све другове, што узалудно трошите своју енергију кад бисте је могли искористити много боље. Али ја сам пронашао истинско, једино право занимање, занимање за читав живот. Одлучио сам се да остатак живота посветим томе занимању. Једино ми је жао што сам изгубио толике године и страћио их на беспослице. Хајде са мном, драги Пацове, а нека пође и твоја љубазна пријатељица, ако хоће да буде тако добра. Ходите само до штала и видећете нешто изванредно!“

Он пође према шталама, а Пацов за њим с великим неповерењем. Тамо, напољу, испред шупе за кола стајала су сјајна, нова-новцата кола с арњевима, јарко-жуте боје са зеленим шарама, на црвеним точковима.

„Ту смо!“, узвикну Жабац, па се раскорачи шепурећи се. „Ту ти је прави живот, овде у овим малим колицима. Широки друм, прашњави пут, пустара, ледина, живица, таласасте висоравни! Поља, села, варошице, градови! Данас овде, сутра онде! Путовања, промене, забаве, узбуђења! Цео свет је пред тобом и видокруг се непрестано мења! Знајте да су ово најлепша кола што постоје, нема им равних. Уђите унутра, па погледајте само како су опремљена. Рађена су по мом сопственом нацрту.“

Кртица, коју је све то необично интересовало и узбуђивало, радо се попела у кола за њим. Пацов се само грохотом насмејао, завукао руке дубоко у џепове, и остао на месту.

Кола су заиста била врло јака и врло удобна. Ту су се налазиле мале преграде за спавање, па сточић на склапање поред зида, шпорет, онда неколико ормарића, полица за књиге, кавез и у њему птица; а затим лонци, тигањи, бокали и котлићи свих величина и свих могућих врста.

„Све је ту“, рече Жабац победоносно и отвори један ормарић. „Бисквити, конзервирани морски ракови, сардине – све што зажелиш. Овде ти је сифон соде, тамо су дуван, хартија за писма, сланина, џем, карте и домине – све ћете ту наћи“, говорио је док су силазили низ степенице. „Видећете данас, кад будемо кренули после подне, да нисам ништа заборавио.“

„Шта си рекао?“ , упита Пацов полако грицкајући сламку. „Учинио ми се да си рекао нешто као 'ми', 'кренути' и 'данас'?“

„Драги мој добри стари друже“, рече Жабац пре-клињући, „немој бити тврдоглав и говорити тако презриво, знаш да мораш поћи са мном. Без тебе никако не могу, стога сматрај да је ствар свршена и немој се препирати – то је нешто што не могу да поднесем. Не мислиш ваљда да се за цео живот вежеш за твоју суморну, досадну, стару реку и живиш само у својој рупи крај обале и у чамцу? Ја желим да ти покажем широки свет! Хоћу да од тебе направим нешто, пријатељу мој!“

„Баш ме брига“, тврдоглаво ће Пацов. „Нећу ићи, па крај! Хоћу да останем уз своју стару реку и да живим у рупи и чамцу као и досад. Штавише, и Кртица ће остати са мном и радити оно што и ја, зар не, Кртице?“

„Разуме се да ћу остати“, одговори Кртица лојално. „Остаћу увек уз тебе, Пацове, и биће онако како ти кажеш – мора бити тако. Па ипак, знаш, изгледа ми да би могло бити врло забавно“, настави она лукаво. Сирота Кртица! Живот пун доживљаја био је за њу нешто сасвим ново и примамљиво, те ју је овај нови план доводио у искушење; она се од првог тренутка била одушевила жућкастим колима и целокупном њиховом опремом.

Пацов је разумео шта се у Кртичиној души догађа, па се поколебао. Није волео друге да разочарава; осим тога, Кртица му је била врло драга, учинио би готово све да јој угоди. Жабац их је пажљиво посматрао обоје.

„Хајдемо унутра да се заложимо“, рече он лукаво, „па ћемо разговарати о томе. Нема потребе да

пренагљујемо с одлукама. Мени је свеједно, једино желим да вама пружим разоноде. 'Живи за друге' – то је моје начело у животу.“

За време ручка, који је био одличан као и све остало у његовој кући – Жабац се распричао. Не обазирући се на Пацова, облетао је око још неискусне Кртице као лептир око лампе. По природи дрбљив и увек бујне маште, сликао је он дивоте излета и радости слободног живота, сликао је будуће путовање тако живим и јарким бојама да је Кртица од узбуђења једва могла да седи на столици. Пацов, мада још није био сасвим убеђен, из урођене доброћудности допустио је да побдију његове разлоге против излета. Није могао поднети помисао да разочара своја два пријатеља, који су већ увелико ковали планове и смишљали за неколико недеља унапред шта ће кога дана радити.

Кад су били потпуно готови, Жабац их је у тријумфу повео до пашњака да му помогну ухватити старог Сивца. Њега је Жабац одредио да врши најпрашљивији посао у овој прашљивој експедицији, није га чак ни питао да ли пристаје на то, што је Сивца страшно љутило. Сивац је више волео свој пашњак, па им је било потребно много времена да га ухвате. За то време Жабац је напунио преграде потребним стварима, а под кола обесио зобнице, венце лука, снопове сена и котарице.

Најзад су ухватили и коња, упрегли га и кренули. Све троје говорили су у један глас корачајући поред кола, или седећи на руди, како се коме свиђало. Било је дивно поподне. Прашина коју су подизали мирисала је јако и пријатно; из густих воћњака с обе стране пута

птице су се дозивале и весело цвркутале; доброћудни путници које су сусретали поздрављали су их са добар дан, па су чак и застајали да похвале њихова кола; а зечеви, који су седели пред својим вратима у живици, подизали су шапе и узвикивали: „Сјајно! Дивно!“

Касно увече, већ уморни али срећни, на читаве миље далеко од свога дома, потерали су кола на једну усамљену ледину која је била врло далеко од сваког насеља, испрегли коња и пустили га да пасе, па сели у траву поред кола и скромно вечерали. Жабац се распричао надугачко и нашироко шта све намерава да ради идућих дана, док су звезде изнад њих бивале све веће и сјајније, а однекуд се тихо и изненада указао и златни месец да им прави друштво и слуша њихов разговор. Најзад су пошли у кола у своје преграде за спавање, где им Жабац, опруживши ноге, поспано рече: „Лаку ноћ, другови. Ово је живот, прави живот за једног центлмена! А ти ми ту причаш о твојој драгој старој реци!“

„Ја не говорим о својој реци“, одговори стрпљиво Пацов. „Знаш врло добро да не говорим. Али мислим на њу“, додаде свечаним тихим гласом. „Све ово време мислим само на њу.“

Кртица извуче шапицу испод покривача, потражи Пацовљеву шапу у мраку и чврсто је стеже. „Учинићу све што желиш, Пацовчићу“, прошапта. „Хоћеш ли да побегнемо рано ујутру, врло рано – сасвим рано – и да се вратимо нашем драгом старом дому покрај реке?“

„Нећемо, нећемо! Морамо издржати до краја“, шапутао је Пацов. „Велико ти хвала, али морам да останем са Жапцем до краја. Било би опасно по њега

кад би остао сам. Неће то дуго трајати. Његово одушевљење не траје никад дуго. Лаку ноћ!“

Крај је заиста био много ближи него што је чак и Пацов слутио.

После тако дугог боравка на чистом ваздуху и толиких узбуђења, Жабац је спавао дубоким сном, и ма колико га дрмусали, сутрадан га нису могли пробудити. Кртица и Пацов прихватили су се посла мирно и одважно. Пацов је истимарио коња, наложио ватру, опрао шоље и тањире од вечере и припремио доручак. Кртица је отишла до најближег села, прилично подалеко, да набави млека, јаја и других намирница које је Жабац, наравно, био заборавио да понесе. Пошто су њих двоје посвршавали све тешке послове и, прилично уморни, сели да се одморе, појави се Жабац, свеж, чио, изјављујући како је, у поређењу са замором, бригама и тешкоћама око вођења куће, диван, пријатан и лак овај живот којим они сада живе.

Тога дана била је врло пријатна возња преко травних висоравни, споредним пољским путевима, па су се и овог пута улогорили на једној утрини; али су се сада оба госта постарала да и Жабац обави свој део посла. Зато идућег јутра, кад је требало да крену, Жабац није више био онако одушевлен једноставношћу примитивног живота, па је покушао да поново легне у кревет, одакле су га силом били извукли. Возили су се, као и дан раније, преко поља сеоским путевима, и тек су после подне наишли на главни друм, на први прави друм, а ту их је задесила несрећа, изненада, непредвиђена несрећа, кобна по њихову експедицију, а пресудна по својим последицама за даљи Жапчев живот.